

ЗОВНІШНЄ ВИРАЖЕННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ

В.В. Сухонос,

кандидат юридичних наук

Політична реформа, перший етап якої завершився 1 грудня 2006 року, після набуття чинності змін до Конституції України 1996 року, істотно скорегувала конституційно-правовий статус органів прокуратури. Однак з деяких причин вона зумовила гостру дискусію в суспільстві щодо місця й ролі прокуратури в системі поділу влади. В цих умовах особливого значення набуває як політико-правова думка минулого і сьогодення, так і досвід інших держав, в яких місце прокуратури в державному механізмі закріплене на конституційному рівні. Проте кількість наукових праць, які тією чи іншою мірою стосуються інституту прокуратури, все ще досить обмежена. Хоча слід зазначити, що інститут прокуратури досліджувався з точки зору його наглядової функції¹, а також його історичного розвитку².

Деякі концептуальні засади, напрями і тенденції розвитку інституту прокуратури вже стали об'єктом дослідження українських та російських правознавців. Про це свідчить вихід у світ відповідних наукових праць³, підручників та навчальних посібників⁴.

Однак, не применшуючи ролі і значення праці науковців, необхідно визнати, що в Україні ще немає фундаментальних досліджень інституту прокуратури, на основі яких можна було б опрацювати новітню методологію, теорію та практику формування і функціонування сучасного інституту прокуратури.

Саме тому метою нашого дослідження є спроба сформування новітніх методологічних засад розвитку сучасного механізму держави шляхом осмислення феномена інституту прокуратури як складової частини державного механізму, зокрема теоретико-методологічного аналізу зовнішнього вираження та реалізації функцій і повноважень прокуратури України.

Для реалізації цієї мети слід вирішити такі дослідницькі завдання:

1) висвітлити завдання і функції прокуратури;

- 2) охарактеризувати зовнішнє вираження функцій прокуратури, тобто форми її діяльності;
- 3) дослідити реалізацію функцій прокуратури, тобто методи її діяльності.

Характеризуючи прокуратуру України, слід мати на увазі, що на законодавчому рівні нині не існує дефініції, яка б дозволила однозначно дати визначення цього органу. Саме тому, визначення прокуратури як органу слід давати відповідно до статті 121 Конституції. Згідно з нею прокуратура – це орган, який: по-перше, підтримує державне обвинувачення у суді; по-друге, представляє інтереси громадян у суді у випадках, визначених законом; по-третє, здійснює нагляд за додержанням законів органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; по-четверте, наглядає за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи; по-п'яте, здійснює нагляд за додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами⁵.

Зазначені завдання і функції прокуратури обумовлюють форми і методи її діяльності.

Проблема форм і методів діяльності прокуратури до деякої міри методологічна, адже, намагаючись проаналізувати ці категорії, автори майже не звертають увагу на те, що вони не мають визначення.

Так, ще в часи існування СРСР автори збірника “Розвиток теорії і практики кримінального судочинства з точки зору нового законодавства про Верховний Суд СРСР, Прокуратуру СРСР та адвокатуру СРСР” запропонували аналіз категорії “форми і методи діяльності органів прокуратури”. Проте, аналізуючи проблеми функцій і повноважень, вони уникають характеристик відповідних категорій⁶. Інші автори, навіть намагаючись до деякої міри проаналізувати категорію форм і методів, насправді не роблять цього⁷. Щодо сьогодення, то ці питання в Україні ані науковцями, ані практиками в повному обсязі не досліджувалися.

Саме тому, на нашу думку, що починаючи детальний аналіз форм і методів діяльності прокуратури, слід зупинитися на методологічній характеристиці цих категорій.

Так, В. Білоус з цього приводу зазначає таке: “Термін “форма” означає вид, будь-який зовнішній вияв певного змісту. Якщо функції управління розкривають основні напрями впливу суб’єктів управління на об’єкти управління, то форми управління – це шляхи здійснення такого цілеспрямованого впливу. Отже, можна говорити про те, що форми управління показують, як практично здійснюється управлінська діяльність”⁸.

До деякої міри погоджуючись із зазначеною думкою, ми водночас вважаємо, що формою діяльності прокуратури слід вважати саме зовнішнє вираження цієї діяльності.

Сучасна юриспруденція припускає наявність трьох основних форм реалізації функцій прокуратури: правову, договірну і організаційну (неправову), в тому числі матеріально-технічне забезпечення, систематизацію, облік, звітність тощо.

Однак деякі правознавці з цим не погоджуються. Так, В. Власов вважає, що для реалізації повноважень прокурора з нагляду за дотриманням закону у стадії попереднього розслідування допустимі лише правові форми. Використання форм, що прямо не закріплені нормативними актами, буде означати перевищення повноважень і тому несумісне з основними засадами (принципами) прокурорського нагляду у кримінальному процесі⁹.

Як уже зазначалося, методологічні проблеми форм діяльності прокуратури не розглядаються. Саме тому, на нашу думку, В. Власов припускається суттєвої помилки, вважаючи, що будь-яка неправова форма є протизаконною. Але термін “неправова” у даному випадку означає не протизаконність, а те, що ця діяльність не викликає юридичних наслідків у учасників відповідних відносин¹⁰.

Існують й інші точки зору на форми реалізації функцій. Так, О. Литвинов виділяє такі форми реалізації управлінських рішень суб’єктами профілактики злочинів: проведення спільних колегій правоохоронних органів, на яких розглядаються та обговорюються поставлені завдання, визначаються конкретні виконавці та строки виконання; проведення координаційними органами семінарів, на яких прийняті рішення розглядаються з точки зору їх виконання; видання спільних наказів, вказівок; підготовка інформаційних листів та інших організаційно-розпорядчих документів¹¹. З нашої точки зору, означені форми фактично об’єднуються в одну – організаційну форму реалізації управлінських рішень, а тому висвітлюють цю проблему дещо односторонньо, не торкаючись правової та договірної форми.

Для усунення подібних помилок необхідно проаналізувати методологічні проблеми категорій “форма” і “метод” в діяльності прокуратури. На нашу думку, правова форма реалізації функцій прокуратури – це її правова діяльність. Такою діяльністю може бути нормотворчість і застосування права органами прокуратури.

Спочатку визначимо поняття нормотворчості в прокуратурі. На нашу думку, нормотворчість – це організаційно оформлена процедурна діяльність органів прокуратури із створення норм права або визнання правовими вже сформовані правила поведінки.

Так, в п. 7 ст. 15 Закону України від 5 листопада 1991 р. “Про прокуратуру” зазначено: “Генеральний прокурор України відповідно до законів України видає обов’язкові для всіх органів прокуратури накази, розпорядження, затверджує положення та інструкції”¹². Це положення по суті надає Генеральному прокурору України можливість правотворчої діяльності.

Реалізуючи таку можливість, Генеральний прокурор України 30 березня 2004 року видав нормативний наказ № 3 “Про завдання та організацію роботи прокурорів в судовому розгляді кримінальних справ”. Зазначений наказ покладає певні обов’язки на відповідні підрозділи Прокуратури України¹³.

Крім того, на думку деяких дослідників, а також автора цієї статті¹⁴, Генеральному прокурору України в новому законі “Про прокуратуру” слід надати право законодавчої ініціативи, адже неприпустимо, щоб “...прокуратура України, маючи в своєму розпорядженні достовірну об’ємну інформацію про стан законності й правопорядку в державі, знаючи прогалини законодавчої техніки і правозастосовчої практики, маючи висококваліфікованих слідчо-прокурорських працівників, великий досвід з підготовки й розроблення законопроектів та інших нормативно-правових актів, не могла брати участь в законодавчій діяльності”¹⁵.

Щодо застосування права, то це здійснювана органами прокуратури або їх посадовими особами організаційно-правова діяльність, результатом якої є встановлення піднормативних, формально обов’язкових індивідуальних правил поведінки персоніфікованих суб’єктів.

Одним із варіантів реалізації права органами прокуратури є наглядові повноваження, передбачені в п. 9 розділу XV “Перехідні положення” Конституції України¹⁶. В процесі їх реалізації прокурор здійснює також і правозастосовну діяльність,

зокрема при виявленні порушень закону він і його заступник у межах своєї компетенції здійснюють свою діяльність в таких формах:

1) опротестовують акти Прем'єр-міністра України, Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, виконавчих органів місцевих рад, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також рішення і дії посадових осіб;

2) вносять подання або протест на рішення місцевих рад залежно від характеру порушень;

3) порушують в установленому законом порядку кримінальну справу, дисциплінарне провадження або провадження про адміністративне правопорушення, передають матеріали на розгляд громадських організацій;

4) видають приписи про усунення очевидних порушень закону;

5) вносять подання до державних органів, громадських організацій і посадовим особам про усунення порушень закону та умов, що їм сприяли;

6) звертаються до суду із заявою про захист прав і законних інтересів громадян, держави, а також підприємств та інших юридичних осіб.

Щодо організаційної форми прокурорської діяльності, то вона також передбачена чинним законодавством. Так, ст. 9 Закону України “Про прокуратуру” передбачає участь працівників прокуратури у засіданнях органів державної влади та управління, ст. 10 – координацію діяльності по боротьбі із злочинністю, а ст. 12 – роботу із заявами та скаргами громадян. Зупинимось більш детально на цих видах діяльності¹⁷.

Щодо діяльності прокуратури згідно із ст. 9 Закону України “Про прокуратуру”, то нею передбачається участь працівників прокуратури (Генерального прокурору України та інших прокурорів) у засіданнях органів державної влади і управління. Відповідно до цієї статті Генеральний прокурор України, його заступники мають право брати участь у засіданнях Верховної Ради України та її органів, Кабінету Міністрів України, колегій міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Генеральний прокурор України, прокурор Автономної Республіки Крим, їх заступники мають право брати участь у засіданнях Верховної Ради Автономної Республіки Крим та її органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, колегій міністерств, комітетів і відомств Автономної Республіки Крим, а також місцевих рад, їх виконавчих комітетів, комісій, інших органів управління. Прокурори областей,

міст Києва і Севастополя, районні, міжрайонні, міські, транспортні та інші прирівняні до них прокурори, заступники і помічники прокурорів мають право брати участь у засіданнях рад відповідного рівня, їх виконавчих комітетів, інших органів місцевого самоврядування.

Крім цього, Генеральний прокурор України бере участь у засіданнях Пленуму Верховного Суду України та Пленумів вищих спеціалізованих судів, а також має право вносити на розгляд Пленуму Верховного Суду України подання щодо роз'яснення судам питань застосування законів при розгляді кримінальних, цивільних справ і справ про адміністративні правопорушення¹⁸.

В рамках реалізації функцій координації діяльності по боротьбі із злочинністю органів внутрішніх справ, органів служби безпеки, органів податкової міліції, органів митної служби, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та інших правоохоронних органів Генеральний прокурор України згідно із ст. 10 Закону України “Про прокуратуру” скликає координаційні наради, організовує робочі групи, затребує статистичну та іншу необхідну інформацію, а також бере участь в організації нарад Координаційного комітету по боротьбі з організованою злочинністю та корупцією при Президенті України¹⁹.

Важливу роль в галузі нагляду за законністю правових актів відіграють прокурорські перевірки. Звичайно органи прокуратури приступають до перевірки тільки при наявності двох обов'язкових умов: надходження інформації про порушення законів; впевненості у тому, що відповідні питання не відносяться до компетенції інших органів влади і для усунення правопорушень повинен вжити заходи безпосередньо прокурор.

Встановивши незаконність правових актів, виданих органами влади і їх посадовими особами, прокурор визначає порядок реагування на ці порушення.

Однією з найпоширеніших форм діяльності прокуратури є робота із зверненнями громадян. Згідно з вимогами Закону України “Про прокуратуру” (ст. 12) прокурор розглядає заяви і скарги про порушення прав громадян і юридичних осіб, крім скарг, розгляд яких віднесено до компетенції суду. Особливістю даного виду діяльності є те, що вона ініціюється громадянами, які незгодні з тими або іншими діями посадових осіб і органів влади. Ця діяльність має кілька стадій. На першій з них визначається, чи відносяться порушені заявником питання до компетенції органів прокуратури і відбираються ті звернення, розгляд яких здійснюється іншими органами.

На другій стадії прокурор вирішує заяви і скарги і приймає необхідні організаційні рішення²⁰.

Прокурор може приймати до розгляду будь-які скарги, що містять відомості про порушення закону, у тому числі і звернення з питань, які підвідомчі судові, при необхідності захисту суспільного інтересу або прав найменш соціально захищених осіб. При цьому прокурор зобов'язаний прийняти по зверненню одне з таких рішень:

- вирішити скаргу у встановлений законом термін при наявності підстав, використовуючи в повному обсязі повноваження, і поставити у встановленому порядку питання про відновлення порушених прав заявника; при відмові громадянинові в задоволенні його вимог дати аргументовану відповідь з посиланням на норми закону і конкретні докази;
- направити звернення для перевірки і вирішення в інший орган за належністю;
- роз'яснити заявнику (якщо порушене питання, яке непідвідомче прокуратурі) порядок захисту його прав і свобод, наприклад, шляхом звернення до комісії з трудових спорів, у вищий орган або до вищестоящої посадової особи, якщо потрібно безпосереднє звернення і ніщо не заважає заявникові зробити це самостійно.

У даний час відомча регламентація передбачає такі підстави для залишення звернень громадян без розгляду:

- 1) коли в повторних скаргах не міститься нових доказів, а по всіх попередніх проводилися об'єктивні і повні перевірки, були дані відповіді повноважними особами;
- 2) якщо в зверненнях відсутні відомості про особу заявника;
- 3) якщо зміст звернення позбавлений логіки;
- 4) якщо звернення містить висловлювання, які ображають честь і гідність інших осіб, а також нецензурні вирази.

Згідно із Законом України “Про внесення змін до Конституції України” від 8 грудня 2004 року²¹, здійснюючи нагляд за практикою реалізації прав і свобод людини і громадянина, прокурор використовує не тільки письмові звернення, що надходять до нього безпосередньо. Він зобов'язаний також аналізувати і систематизувати інформацію з інших, в основному відкритих, джерел.

Уся перевірочна діяльність прокурора спрямована на припинення правопорушень, допущених по відношенню до громадян. У тих випадках, коли порушення прав громадян вже усунуті, однак вони через однотипність набули поширення, завдання прокурора – попередити за допомогою ініціативної перевірки повторення неправомірних дій з боку конкретних посадових осіб, органів виконавчої влади.

Неоціненну роль в організації цілеспрямованої роботи з попередження правопорушень відіграє судова статистика, яка відображає очевидні, підтвержені судовими рішеннями, порушення прав і свобод громадян.

Виходячи з наведеного, правові форми прокурорської діяльності можна умовно розділити на загальні – для будь-яких функцій або групи функцій та спеціальні – для окремих функцій діяльності прокуратури. Так, до загальних або універсальних форм можна віднести постанови про порушення провадження, про порушення кримінальної справи тощо, які є наслідком перевірки і по суті реагуванням прокурора на порушення закону.

Подання та припис про усунення порушень закону характерні для здійснення функції загального нагляду та інших функцій, пов'язаних з необхідністю вживання заходів для усунення виявлених порушень закону та їх негайного припинення.

Позов або заява до суду є спеціальною формою реагування на факти заподіяння шкоди, допущених порушень закону. Застосування цієї правової (процесуальної) форми можливе в процесі здійснення як загального нагляду, так і інших функцій прокурорського нагляду.

Специфічною формою є вказівки прокурора при здійсненні нагляду за законністю проведення оперативно-розшукової діяльності, дізнання, слідства, утримання осіб, які позбавлені волі. В цій сфері прокурорської діяльності специфічними є також процесуальні форми здійснення прокурором нагляду за додержанням законів при провадженні досудового слідства, а саме: санкція; узгодження; затвердження постанов слідчого та обвинувального висновку.

Для функції підтримання обвинувачення в суді КПК України передбачає письмові (письмове клопотання прокурора, постанова про зміну або відмову від обвинувачення) або усні форми, такі як обвинувальна промова в суді, висловлення думки прокурором, заявлення клопотання.

Отже, можна зробити висновок про те, що процесуальний зміст і обсяг форм діяльності прокурора зумовлені характером функцій та завданнями прокурорської діяльності.

На відміну від контролюючих органів системи виконавчої влади, які використовують у практичній діяльності метод суцільних перевірок, органи прокуратури приступають до перевірки тільки при наявності таких обов'язкових умов: надходження інформації про порушення законів; переконаності в тому, що відповідні питання не відносяться до компетенції інших органів влади і для усунення правопорушень потрібно вжити заходи безпосередньо прокурору.

Окрім правової та організаційної форми, прокуратура може також реалізовувати свої функції в договірній формі. Звичайно договірна форма прокурорської діяльності є другорядною порівняно з двома іншими формами, однак без неї будь-яка інша діяльність значно ускладнюється. Договірна форма реалізації функцій прокуратури на сьогодні можлива у вигляді цивільних та нормативних договорів. Зокрема органи прокуратури можуть укласти цивільно-правові договори з різними господарючими суб'єктами на виконання певних робіт, зокрема будівництво, закупівлю необхідного обладнання й техніки та ін. Щодо нормативних договорів, то це можуть бути певні міжвідомчі договори з прокуратурами інших держав на підставі міжнародних угод України про правову допомогу²².

Методологічні проблеми дослідження методів діяльності прокуратури майже не розкриті. Так, В. Власов з приводу методів діяльності прокуратури зазначав: «Методи як прийоми, способи та шляхи використання форм прокурорського нагляду розробляються передовою практикою й наукою, на відміну від форм вони є численними і не зовсім обов'язковими... Але в основному вони є специфічними, рухомими, гнучкими, мають можливість пристосовуватись до місцевих умов, відмінностей і навіть конкретних ситуацій. Якщо конкретні форми нагляду є стійкими або змінюються як застарілі чи то неефективні лише законодавцем, то методи удосконалюються, безперервно розвиваються»²³.

Як бачимо, зазначені положення орієнтують нас не стільки на загальнотеоретичні методи, скільки на конкретні засоби, що використовуються прокуратурою при виконанні своїх функцій. Саме тому для усунення методологічної плутанини можна зробити висновки, що методи діяльності прокуратури – це ті прийоми та способи, за допомогою яких прокуратура реалізує свої завдання і функції.

Відомо, що прокуратура України реалізує, насамперед, правоохоронну функцію держави. Тому у своїй діяльності вона опирається на три основні методи: переконання; стимулювання; державний примус.

Однак далеко не всі дослідники погоджуються з таким переліком. Так, О. Литвинов припускається істотної помилки теоретичного характеру, вказуючи та такі методи реалізації управлінських рішень як переконання, дозвіл та примус²⁴. Проблема полягає у тому, що дозвіл є способом правового регулювання²⁵, а не методом реалізації функцій, до яких належить переконання і примус. Тобто з теоретичної точки зору об'єднання переконання, примусу і дозволу не зовсім коректне.

Переконання – це метод активного впливу на волю і свідомість людей ідейно-моральними засобами для формування у них поглядів, заснованих на глибокому розумінні сутності прокуратури, її цілей і функцій²⁶. Цей метод в основному застосовується у внутрішньо-організаційній діяльності.

Хоча переконання як метод діяльності прокуратури не досить поширений, проте не слід його відкидати. Аналізуючи п. 4 ст. 15, в якому зазначено, що “Генеральний прокурор України призначає за погодженням з Верховною Радою Автономної Республіки Крим прокурора Автономної Республіки Крим”²⁷, бачимо, що для призначення прокурора АРК Генеральний прокурор України повинен використовувати саме метод переконання. Він повинен переконати Верховну Раду автономії у тому, що той чи інший прокурор гідний цієї посади.

Переконання можна визначати і як роз'яснення змісту та можливих наслідків неправомірних дій. Цей метод попередження застосовується при реалізації прокуратурою будь-якої функції і має переваги в порівнянні з примусом як найбільш гуманний і демократичний засіб забезпечення додержання законів в правовій державі. Ми вважаємо, що слід звернутися до минулого досвіду і законодавчо закріпити таку форму прокурорської діяльності як письмове попередження про недопустимість порушення закону.

Щодо стимулювання, то це метод активного впливу на волю і свідомість суб'єкта права за допомогою матеріальних чи моральних чинників з метою змусити його діяти в інтересах держави. На нашу думку, в “...сучасних умовах прокурорам всіх рівнів необхідно визначити мотиви і стимули, які допомогли б розвитку високих морально-психологічних якостей, відповідальності прокурорських працівників за належне виконання покладених на них обов'язків”²⁸.

Зазначений метод стимулювання насамперед передбачається розділом IV Закону України “Про прокуратуру”. Так, ст. 48 цього Закону передбачає такі моральні стимули, як присвоєння почесних знаків “Почесний працівник прокуратури України”. Ст. 47 встановлює певні класні чини органів прокуратури, а ст. 49 характеризує матеріальне та соціальне забезпечення працівників прокуратури залежно від класних чинів²⁹.

Однак, на нашу думку, переконання і стимулювання хоча й застосовується в прокуратурі, домінуючим методом її діяльності є все ж таки державний примус, тобто насильницький (насамперед, психологічний) вплив органів і посадових осіб прокуратури на суб’єкта з метою примусити його діяти в інтересах держави.

Прикладом державного примусу, який реалізується прокуратурою, є частина IV п. 2.10 Наказу Генерального прокурора України № 5 від 28.10.02, який визначає таке: “У випадках суттєвого порушення норм кримінального чи кримінально-процесуального законодавства, яке зумовило виправдання підсудного чи закриття справи, вживати заходів реагування щодо посадових осіб, винних у незаконному притягненні громадян до кримінальної відповідальності або невжитті заходів до усунення порушень закону щодо них”³⁰. Як бачимо, тут прокуратура застосовує державний примус до тих, хто намагається для “галочки” сфальсифікувати певні кримінальні справи.

Однак відомо, що державний примус є правовим і неправовим.

Правовий примус – це державний примус, вид і міра якого визначені правовими нормами і який застосовується у процесуальних формах, а неправовий примус є державним свавіллям.

Правовий примус – це передбачені ст.ст. 20-24 Закону України “Про прокуратуру” повноваження прокурорів щодо нагляду за додержанням законів, які реалізуються за допомогою протестів (ст. 21), припису (ст. 22), подання (ст. 23) чи постанови (ст. 24)³¹. Крім того, правовий примус органів прокуратури закріплений у процесуальних актах.

Як приклад можна навести застосування методу правового примусу, що впливає з принципу всебічного, повного і об’єктивного дослідження обставин справи, закріпленого ст. 22 Кримінально-процесуального кодексу України³². Повнота, всебічність й об’єктивність розслідування – це єдиний кримінально-процесуальний принцип, який складається з трьох елементів.

Повнота – це необхідність встановлення при розслідуванні не лише факту протиправного діяння та особи, що його скоїла, а й усіх інших обставин, які є предметом доказування за кримінальною справою.

Всебічність – це обов’язок слідчого висунути і детально перевірити версії про характер протиправного діяння, обставини та осіб, які його скоїли. Перевірці підлягають всі версії, адже, як зазначено у ч. II ст. 67 КПК України, ніякі докази для слідчого не мають заздалегідь встановленої сили³³.

Об’єктивність розслідування означає неупередженість слідчого у дослідженні обставин справи та оцінці зібраних доказів, його прагнення дослідити обставини скоєного злочину відповідно до об’єктивної реальності.

Виникає питання: хто і як повинен забезпечити неухильність дотримання повноти, всебічності та об’єктивності дослідження обставин кожної кримінальної справи? Звичайно, це повинен здійснювати і слідчий, і орган дізнання. Проте досить часто бувають випадки, коли для “галочки” правоохоронці намагаються притягти до кримінальної відповідальності невинну людину. Тоді і виникає проблема забезпечення засобами прокурорського нагляду повного, всебічного та об’єктивного дослідження обставин кожної справи.

Усвідомивши ст. 30 Закону України “Про прокуратуру” і відповідні норми кримінально-процесуального законодавства, переконуємося, що прокурор зобов’язаний, уповноважений і може виконати це завдання. Аналізуючи п. 2 цієї статті, бачимо, що прокурор вживає заходів для того, щоб органи дізнання і попереднього слідства при розслідуванні злочинів неухильно виконували вимоги закону про всебічне, повне і об’єктивне дослідження всіх обставин справи, з’ясовували обставини, які викривають чи виправдовують обвинуваченого, а також пом’якшують чи обтяжують його відповідальність³⁴.

Отже, повноваження прокурора при здійсненні нагляду за дотриманням законності при розслідуванні злочинів мають владно-розпорядчий, примусовий характер. Згідно із ст. 32 Закону України “Про прокуратуру” вказівки прокурора, його заступників, які даються відповідно до кримінально-процесуального законодавства органам, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, щодо порушення кримінальних справ і провадження розслідування, є обов’язковими для цих органів³⁵. Як бачимо, у даному випадку органи прокуратури застосовують саме метод правового примусу.

У цілому слід зазначити, що дослідження форм і методів діяльності прокуратури досить актуальні. Подальші наукові розробки необхідно здійснювати в напрямі вироблення рекомендацій щодо їх удосконалення, а також виявлення можливостей використання нових форм і методів діяльності як з урахуванням змін у суспільно-політичному та економічному житті країни, так і необхідності просування України шляхом побудови демократичної, соціальної, правової держави.

¹ Малярів М.П. Прокурорський надзор в СРСР. – М.: Мысль, 1966. – 48 с.; Николаева Л.А. Общий надзор прокуратуры в советском государственном управлении. – Л.: ЛГУ, 1979. – 104 с.; Зеленецкий В.С. Прокурорский надзор за исполнением органами дознания и досудебного следствия законов при приеме, регистрации, проверке и разрешении заявлений и сообщений о преступлениях: Монография. – Х.: Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2004. – 400 с.; Зеленецкий В.С., Козьяков И.Н. Ведомственный контроль и прокурорский надзор за законностью оперативно-розыскной деятельности. – Х.: Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2003. – 256 с.; Мичко М. До питання про загальнонаглядову діяльність прокуратури // Право України. – 2000. – № 4. – С. 50-51.

² Сухонос В.В. Організація і діяльність прокуратури в Україні: історія і сучасність: Монографія. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – 348 с.; Ключков В.Г. Історія прокуратури України: Монографія. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: НТВ “Правник”, 2004. – 246 с.

³ Якимчук М.К. Проблеми управління в органах прокуратури: теорія і практика. – К., 2001. – 439 с.; Косюта М. Прокурорська система України в умовах демократичного суспільства. – Одеса, 2002. – 375 с.; Сухонос В.В., Марочкин І.Е., Богущий В.В. Организационно-правовые проблемы кадрового обеспечения органов прокуратуры. – Сумы, 2000. – 220 с.; Долежан В.В. Реформування прокуратури: проблеми і перспективи // Право України. – 1990. – № 3. – С. 78-80.

⁴ Постовой Д.А. Развитие советского законодательства об отраслях прокурорского надзора. Учебное пособие. – Х.: Юридический институт, 1978. – 61 с.; Руденко М.В. Прокурор у господарському судочинстві: Навчальний посібник. – К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. – 380 с.; Прокуратура України: Академічний курс: Підручник / В.В. Сухонос, В.П. Лакизюк, Л.Р. Грицаєнко, В.М. Руденко / За заг. ред. к.ю.н., доцента В.В. Сухоноса. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – 566 с.

⁵ Конституція України. Станом на 1 січня 2006 року. – Х.: ПП “ІГВІНІ”, 2006. – С. 47.

⁶ Власов В.И. Правовые формы и методы надзора прокурора за исполнением закона в стадии предварительного следствия // Развитие теории и практики уголовного судопроизводства в свете нового законодательства о Верховном Суде СССР, Прокуратуре СССР и адвокатуре СССР. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1981. – С. 52-54.

⁷ Там же.

⁸ Білоус В.Т. Координація боротьби з економічною злочинністю: Монографія. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2002. – С. 31.

⁹ Власов В.И. Правовые формы и методы надзора прокурора за исполнением закона в стадии предварительного следствия // Развитие теории и практики уголовного судопроизводства в свете нового законодательства о Верховном Суде СССР, Прокуратуре СССР и адвокатуре СССР. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1981. – С. 52-54.

¹⁰ Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У двох томах. – Т. 1. Загальна частина / Ред. кол.: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Юридична думка, 2004. – С. 278.

¹¹ Литвинов О.М. Сучасні проблеми управління профілактикою злочинів в Україні. Монографія. – Херсон: ОЛДІ-плюс, 2003. – С. 144.

¹² Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

- ¹³ Наказ Генерального прокурора України від 30.03.2004 р. № 3 “Про завдання та організацію роботи прокурорів в судовому розгляді кримінальних справ” // Сухонос В.В. Організація і діяльність прокуратури в Україні: історія і сучасність: Монографія. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – С. 289.
- ¹⁴ Сухонос В. Про форми і методи діяльності прокуратури // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 4. – С. 8.
- ¹⁵ Дунас Т. Роль прокуратури у захисті прав і свобод людини та громадянина // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 2. – С. 104.
- ¹⁶ Шемшученко Ю.С. Конституції і конституційні акти України: історія і сучасність – К., 2001. – С. 347-348.
- ¹⁷ Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- ¹⁸ Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- ¹⁹ Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- ²⁰ Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- ²¹ Про внесення Змін до Конституції України. Закон України № 2222 від 8 грудня 2004 року // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 12. – С. 11.
- ²² Збірник міжнародних договорів України про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. – К.: Фенікс, 2006. – 800 с.
- ²³ Власов В.И. Правовые формы и методы надзора прокурора за исполнением закона в стадии предварительного следствия // Развитие теории и практики уголовного судопроизводства в свете нового законодательства о Верховном Суде СССР, Прокуратуре СССР и адвокатуре СССР. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1981.
- ²⁴ Литвинов О.М. Сучасні проблеми управління профілактикою злочинів в Україні. Монографія. – Херсон: ОЛДІ-плюс, 2003. – С. 145-146.
- ²⁵ Общая теория права и государства: Учебник / Под ред. В.В. Лазарева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 1996. – С. 136.
- ²⁶ Сухонос В.В. Теорія держави і права: Навчальний посібник. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – С. 153-154.
- ²⁷ Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- ²⁸ Сухонос В. Залежність службової кар’єри від оцінки рівня професійної діяльності кадрів органів прокуратури // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 7. – С. 32.
- ²⁹ Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- ³⁰ Наказ Генерального прокурора України від 30.03.2004 р. № 3 “Про завдання та організацію роботи прокурорів в судовому розгляді кримінальних справ” // Сухонос В.В. Організація і діяльність прокуратури в Україні: історія і сучасність: Монографія. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – С. 301-302.
- ³¹ Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- ³² Кримінально-процесуальний кодекс України. – К.: Форум, 2005. – С. 17.
- ³³ Кримінально-процесуальний кодекс України. – К.: Форум, 2005. – С. 50.
- ³⁴ Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
- ³⁵ Про Прокуратуру. Закон України № 1789-ХІІ від 5 грудня 1991 року // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.